

یک پژوهش کیفی: بررسی عوامل مؤثر بر خوش بینی دانش - آموزان به نظام آموزشی

مسلم ایران مهرا^۱، زهرا گیتی پسند^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۷/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۱/۲۵

چکیده

خوش بینی نگرشی مثبت به جهان پیرامون است و فرد خوش بین با چنین نگرش مثبتی در تلاش است که دنیا را به صورت بهتر و زیباتری ببیند. آنچه از تحقیقات انجام شده بر می آید این است که خوش بینی یکی از اصولی ترین مؤلفه‌هایی است که امنیت را ارتقا می‌دهد و موجب سلامتی، آرامش و مطلوبیت جامعه می‌شود. از مهم ترین عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان خوش بینی آن‌ها به نظام آموزشی است. بنابراین، هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل مؤثر بر خوش بینی دانش آموزان نسبت به نظام آموزشی، بود. پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و به روش نظریه زمینه‌ای انجام شد. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه ساختار یافته بود. با بهره گیری از روش نظریه زمینه‌ای، داده‌های حاصل از مصاحبه‌های انجام شده با ۳۰ نفر از دانش آموزان دبیرستان پسرانه شهید فهمیده شهر تهران، طی سه مرحله کدگذاری باز (اولیه)، محوری و گزینشی (انتخابی) شد. کدهای باز شامل ۳۳ مفهوم و کدهای محوری شامل چهار مقوله عمده است که مشتمل بر ویژگی‌های کارکنان مدرسه، ویژگی‌های محیطی و امکانات مدرسه، برنامه‌های مدرسه و ویژگی‌های دانش آموزان می‌باشد. میل به رشد فردی، به عنوان کد محوری پژوهش حاضر، شناسایی گردید.

واژگان کلیدی: نظام آموزشی، خوش بینی، پژوهش کیفی، دانش آموزان

---

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد مشاوره دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول)

m.iranmehr931@atu.ac.ir

۲. دانش آموخته دکتری مشاوره دانشگاه علامه طباطبائی z_gitipasand@yahoo.com

مقدمه

خوش‌بینی^۱ از مهم‌ترین مؤلفه‌های روانشناسی مثبت‌گرا^۲ است (سلیگمن^۳، ۲۰۰۰). هدف از روانشناسی مثبت‌گرا ایجاد تغییر در روان‌شناسی و ارتقاء کیفیت زندگی است. این دیدگاه می‌خواهد از نقاط قوت انسان‌ها به عنوان سدی در برابر مشکلات روانی استفاده نماید (سلیگمن، ۲۰۰۰). روان‌شناسی مثبت‌گرا در جستجوی کشف و توضیح محیط‌های بهینه است. روان‌شناسان مثبت‌گرا با تحلیل احساسات، ویژگی‌ها و گرایش‌های مثبت، موقعیت‌هایی را شناسایی می‌کنند که باعث رشد و پیشرفت انسان‌ها می‌شود (مزارعی، ۱۳۸۹). تعریف فرهنگ لغت از خوش‌بینی، دو مفهوم مرتبط را شامل می‌شود. نخست یک گرایش امیدوارکننده یا اعتقادی محکم است که موجب تسلط فرد بر شرایط می‌شود. دوم باور به این عقیده یا تمایل که دنیا بهترین جهان موجود است. فرهنگ عمید (۱۳۸۹) خوش‌بینی را «به کارها و پیش‌آمدها به نظر نیک نگریستن» و فرد خوش‌بین را «کسی که به هر امر و پیش‌آمدی از روی بدگمانی و سوءظن نگاه نکند و به کار خود و آینده خود امیدوار باشد» دانسته است. عموم مردم خوش‌بینی را در نظر گرفتن نیمه پر لیوان یا عادت به انتظار پایدانی خوش، برای هر دردسر واقعی، در نظر می‌گیرند (سلیگمن، رایوچ و گیلهام^۴، ۱۹۹۵، ترجمه داورپناه، ۱۳۹۱). خوش‌بینی نگرش مثبت افراد را به شرایط ناگوار و وقایع خطرناک نشان می‌دهد. بنابراین خوش‌بینی به عنوان جنبه‌ای مهم در تاب‌آوری^۵ محسوب می‌شود (هو و چانگ^۶، ۲۰۱۰). افراد خوش‌بین در موقعیت‌های استرس‌زا، میزان استرس کم‌تری را ادراک و گزارش می‌کنند (بالدوین^۷ و همکاران، ۲۰۱۰) و بر این باورند که به طور کلی در زندگی رویدادهای خوب برایشان رخ می‌دهد و این پیامدها حاصل مدیریت

-
1. Optimism
  2. Positive psychology
  3. Seligman
  1. Seligman, Reivich & Gillham
  5. Resiliency
  3. Ho & Cheung
  7. Baldwin

و مهار آن‌ها بر شرایط است (آلارکون، بولینگ و خازون^۱، ۲۰۱۳) و همچنین از تجربه سطوح پایین استرس و رویدادهای منفی (اورجودو، پایلو، فرناندز-ترادو و راموس^۲، ۲۰۱۲) و کاهش نشانگان افسردگی و اقدام به خودکشی برخوردارند (موربرگ^۳، ۲۰۱۲). کاور، شیتر و سگرستروم^۴ (۲۰۱۰) معتقدند انسان‌های خوش‌بین از رسیدن به هدف اطمینان دارند و افراد بدبین در رسیدن به هدف و شرایط مشابه آن شک دارند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که خوش‌بینی بالا، آشفتگی و اضطراب کمتری را پیش‌بینی می‌کند (بریسست^۵، شیتر و کاور، ۲۰۰۲). آنچه از تحقیقات انجام شده بر می‌آید این است که خوش‌بینی یکی از اصولی‌ترین مؤلفه‌هایی است که امنیت را ارتقا می‌دهد و موجب سلامتی، آرامش و مطلوبیت جامعه می‌شود. از طرفی دیگر آنچه در تعیین شخصیت نقش اساسی دارد، نیاز به امنیت و ایمنی و رهایی از ترس است (ساروخانی و هاشم نژاد، ۱۳۹۰). تحقیقات همچنین نشان داده است که خوش‌بینی و مثبت‌گرایی در مقابله با فشارهای زندگی و غلبه بر ناملایمات روانی-اجتماعی در اقدام به رفتارهای مرتبط با سلامت، اصلاح سبک زندگی و در نهایت کاهش بروز بیماری‌های جسمانی و روان‌شناختی تأثیر مهمی دارد (پساذکی، استوکل، مسوندا و اسوروفلی^۶، ۲۰۱۰؛ روبرتس، گیونس، جرارد و آلرت^۷، ۲۰۱۱). باید توجه داشت که خوش‌بینی منوط به گفتن اظهارات مثبت به خود نیست. مهم آن است که به هنگام مواجه شدن با شکست، با استفاده از قدرت «تفکر غیر منفی» به خود چه بگویید. مهم‌ترین مهارت در خوش‌بینی آن است که هنگام رویارویی با مشکلات روزمره زندگی، الفاظ مخربی را که به خود می‌گوییم تغییر دهیم (سلیگمن، ۲۰۰۶، ترجمه داورپناه و محمدی، ۱۳۹۱).

-
1. Alarcon, Bowling & Khazon
  2. Orejudo, Puyuelo, Fernandez-Turrado & Ramos
  3. Murberg
  4. Carver, Scheier & Segerstrom
  5. Brissette
  6. Posadzki, Stockl, Musonda & Tsouroufli
  7. Roberts, Gibbons, Gerrard & Alert

در دین اسلام نیز که اساس آن بر مکتب توحید و رشد و تعالی انسان بنا نهاده شده، همواره بر خوش‌بینی به عنوان ابزار انسان‌دوستی و لطف و عطف تأکید نموده است. از خوش‌بینی در قرآن و روایات تعبیر به «حسن ظن» شده که به معنای نیک‌انگاری درباره خداوند، فعل و انفعالات جهان و نیز پندار، گفتار و کردار انسان‌ها است (قرشی، ۱۳۷۱؛ مجلسی، ۱۴۰۴؛ دستغیب، ۱۳۸۷). خداوند در سوره‌های مختلف قرآن، صالحان را به پاداش نیکو وعده می‌دهد: و آنها که به کتاب (خدا) تمسک جویند و نماز را برپا دارند، (پاداش بزرگی خواهند داشت زیرا) ما پاداش صالحان را ضایع نخواهیم کرد (اعراف/۱۷۰).

امید یکی از مؤلفه‌های خوش‌بینی در اسلام است. این که انسان به وعده الهی خوش‌بین باشد. خوش‌بینی به وعده خداوند باعث شد که مادر حضرت موسی علیه السلام، او را به امواج خروشان آب بسپارد: و به مادر موسی وحی کردیم که او را شیر ده و چون بر او بیمناک شدی او را در نیل بینداز و مترس و اندوه مدار که ما او را به تو باز می‌گردانیم و از پیامبرانش قرار می‌دهیم (قصص/۷)

همچنین نمونه دیگر خوش‌بینی به خداوند در قرآن، توصیف حضرت ابراهیم (ع) از پروردگار خود نزد نمرود است: همان کسی که مرا آفرید و پیوسته راهنماییم می‌کند، او کسی است که مرا غذا می‌دهد و سیراب می‌نماید، و هنگامی که بیمار شوم مرا شفاء می‌دهد، و کسی است که مرا می‌میراند و سپس زنده می‌کند، و کسی که امید دارم گناه را در روز جزا ببخشد (شعرا/۸۲-۷۸).

در احادیث و روایات نیز بر خوش‌بینی به عنوان حسن ظن بسیار تأکید شده است. از جمله اینکه پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: سرآغاز عبادت، خوش‌گمانی به خداوند است (محدث نوری، ۱۴۰۸ه.ق، ج ۱۲، ص ۴۰)، در جایی دیگر نیز آن را برترین عبادت دانسته‌اند (متقی هندی، ۱۳۸۹ق، ج ۳، ص ۱۳۴). امام صادق (ع) نیز در مورد حسن ظن می‌فرمایند: گمان نیکو به خداوند این است که به غیر او امید نداشته باشی و به جز از گناه خود، از چیزی نترسی (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۲، ص ۳۹۱).

یکی از عواملی که به آسایش فکری و روحی کمک می‌کند حس خوش‌بینی و اعتماد به نفس است. برای کسی که در میدان زندگی قرار دارد، خوش‌بینی یک نوع تضمین و اطمینان است، زیرا خوش‌بینی همچون برقی است که در پرتو آن، افق فکر وسعت یافته و علاقه به نیکی و خوبی در مغز انسان رشد می‌کند (موسوی لاری، ۱۳۶۱، ص ۳۱).

نهاد آموزش و پرورش سالانه منابع انسانی و مالی هنگفتی را صرف تربیت و آموزش دانش‌آموزان که از مهم‌ترین اهداف این نهاد محسوب می‌شود، می‌کند. با قرار گرفتن دانش‌آموزان در مسیر تربیتی صحیح، این نهاد به اهداف خود می‌رسد و در مصرف این منابع نیز صرفه‌جویی می‌شود. از جمله مواردی که در هموار نمودن این مسیر مؤثر است، خوش‌بینی دانش‌آموزان است. خوش‌بینی دانش‌آموزان به نظام آموزشی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی آن‌ها است. دانش‌آموز خوش‌بین به علت دید مثبتی که نسبت به آینده دارد، برای خود هدف تعیین می‌کند و با برنامه‌ریزی سعی در رسیدن به اهداف خود دارد. چنین فردی نه تنها بر خود، بلکه بر اطرافیان، همکلاسی‌ها و حتی کادر آموزشی مدرسه نیز تاثیر می‌گذارد. با توجه به مطالب گفته شده و اهمیت تاثیر خوش‌بینی در تغییر نگرش افراد، این تحقیق با هدف بررسی عواملی که منجر به خوش‌بینی دانش‌آموزان نسبت به نظام آموزشی می‌شود، صورت گرفت. سؤال این تحقیق این بود که از نظر دانش‌آموزان، چه عواملی موجب خوش‌بینی آنان به نظام آموزشی می‌شود؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی^۱ و به روش نظریه زمینه‌ای^۲ انجام شده است. چهارچوب مفهومی نظریه زمینه‌ای بیشتر به داده‌ها و برساخت‌های کنشگران وابسته است تا به مطالعات پیشین. به این معنا که این نظریه داده محور بوده و از آزمون صرف فرضیه‌های قیاسی اجتناب می‌کند. در این راستا، محقق تلاش می‌کند فرآیندهای مسلط را در بستر اجتماعی از نگاه سوژه‌ها کشف کرده و تحقیق خود را به توضیح محض داده‌ها و واحدهای مورد

-
1. Qualitative
  2. Grounded theory

بررسی محدود نمی‌سازد (محمدپور، ۱۳۹۲). با توجه به این شیوه، از روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند و ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته برای بدست آوردن داده‌ها استفاده شد. جامعه پژوهش کلیه دانش‌آموزان دبیرستان پسرانه شهید فهمیده شهر تهران بود. نمونه این پژوهش تعداد ۳۰ نفر از دانش‌آموزان دبیرستان پسرانه شهید فهمیده در تهران بودند که به صورت داوطلبانه در این پژوهش شرکت نمودند. مدت مصاحبه با هر دانش‌آموز حدود ۵۰ دقیقه طول کشید. کار جمع‌آوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری^۱ دنبال شد. سپس کار کدگذاری داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی تا رسیدن به اشباع^۲ انجام شد.

یافته‌های پژوهش

پس از انجام تجزیه و تحلیل و طبقه‌بندی داده‌ها و پایان مرحله کدگذاری، یافته‌های حاصل از این پژوهش حول ۳۳ مفهوم کدگذاری شد. کدهای اولیه به دست آمده در جدول شماره یک نمایش داده شده است.

جدول ۱. کد بندی باز از داده‌های استخراج شده

عبارت (محتوا)	کد اولیه (باز)
من دوست دارم معلم آدم با روحیه و با انگیزه‌ای باشه. یکی از دبیرامون اینطوری بود. سر کلاسمون با دل و جون با بچه‌ها کار می‌کرد. آدم علاقه‌مندی بود. این خصلت او باعث شده بود بچه‌های کلاسمون درسش رو بهتر گوش بدهند. نمره من تو درسی که با او داشتم، بیشتر از همه درس‌های دیگه من شد و اعتماد به نفس من هم بیشتر شد.	انگیزش شغلی
به نظر من بهترین مدرسه، مدرسه‌ای هست که همه افرادی که تو اون مدرسه کار می‌کنند، خوش‌رفتار و خوش‌اخلاق باشند. وقتی من به عنوان یک دانش‌آموز با این جور آدم‌ها صحبت می‌کنم احساس شادی و نشاط می‌کنم و حس می‌کنم مورد احترامم.	خوش اخلاقی معلم حس مورد احترام بودن دانش‌آموز
ما دوست داریم تو انجام کارهای مدرسه شرکت کنیم. وقتی مراسمی در پیش داریم،	میل به مشارکت در امور

1. Theoretical saturation
2. saturation

مدرسه در دانش آموزان تشویق مشارکت در امور توسط مدیر	اکثر بچه‌ها برای تزئین کلاس‌ها و اجرای مراسم شرکت می‌کنند. مدیر ما امسال به بچه‌هایی که فعالیت بیشتری تو مراسم‌ها داشتند، جایزه داد.
مهربانی صمیمیت تعمیم یک رابطه خوب به کل مدرسه	پارسال دانش‌آموز به مدرسه دیگه بودم. نظافتچی اونجا آدم خیلی مهربونی بود. خیلی برام جالب بود. تا حالا نظافتچی به این مهربونی ندیده بودم. با بچه‌ها خیلی صمیمی بود و هرچی هم به بچه‌ها می‌گفت گوش می‌دادند. من اون مدرسه رو خیلی دوست داشتم. بعضی موقع‌ها وقتی ساعت تفریح تو حیاط مدرسه می‌اومدیم، بهمون شکلات می‌داد.
تمایل دانش آموزان به داشتن معلم باسواد و آشنا به تکنولوژی	من دوست دارم دبیرامون آدم‌های با سواد و بروزی باشند. چون به نظرم اینجوری بهتر می‌تونند دانش‌آموزها رو درک کنند. مثلاً مدیر ما یه گوشی جدید گرفته ولی کار کردن با این گوشی رو خوب بلد نیست و همش از دانش‌آموزها و معلم‌ها در مورد منوهاش سؤال میکنه. اینجوری خوب نیست.
تمایل دانش آموزان به مشاهده هماهنگی رفتار و گفتار اولیاء مدرسه	پارسال دفترداری داشتیم که امسال به مدرسه دیگه‌ای منتقل شد. ایشون بعضی وقت‌ها که ناظم نبود، به جای اون ساعت تفریح میومد تو حیاط مدرسه و بچه‌ها رو به رعایت ادب و پرهیز از حرف‌های بی‌ادبانه توصیه می‌کرد. ولی خودش زیاد رعایت نمی‌کرد. مثلاً بارها خودم دیدم با بعضی از کارمنداها مدرسه شوخی‌های بی‌ادبی می‌کرد. انگار خودش هم نمی‌دونست چیکار داره می‌کنه.
نظم	اگر کارکنان مدرسه‌ای منظم باشند و همه کارها سر وقت انجام بشه، دانش‌آموزان اون مدرسه هم یاد می‌گیرند که منظم باشند و کارهاشون رو سر وقت انجام بدهند. راستش رو بخوای مدرسه ما هم همینجوریه. من که از مدیرمون به خاطر منظم بودنش خیلی خوشم میاد.
تمایل دانش آموزان به موقعیت جغرافیایی مطلوب	همینطور که خودتون هم می‌بینید مدرسه ما جای خوب و سرسبزی هست. دو سال پیش که من به مدرسه دیگه بودم، مدرسمون جاش خوب نبود. کنار اتوبان بود. سر و صدای ماشین‌ها اذیتمون می‌کرد. حاشیه شهر هم بود. الان تو این مدرسه احساس بهتری دارم.
تمایل دانش آموزان به تحصیل در مدرسه با کیفیت توجه به سطح علمی مدرسه	پارسال خیلی سعی کردم مدرسه ش.م پذیرش بشم ولی نشد. آخه دانش‌آموزان معدل بالا رو ثبت نام می‌کنند. من معدل کم یه کم پایین بود. اون مدرسه سطحش از مدرسه ما بالاتره. میگن چند بار تو منطقه اول شده. دوست داشتم اونجا درس بخونم چون سطح علمیش بالاتره. یکی از دوستانم که اونجا پذیرش شده، از مدرسشون تعریف میکنه و از این بابت خیلی راضی و خوشحاله.
مسافت تا منزل	از خونه ما تا مدرسه دو تا کوچه فاصله هست. من از این بابت خیلی خوشحالم. چون ظهرها که خیلی خسته‌ام از مدرسه که تعطیل میشم، چند دقیقه بعد خونه‌ام.

- امکانات مدرسه	مدرسه ما همینطور که می‌دونید، امکانات نسبتاً خوبی داره. من بیشتر به خاطر امکاناتی که داره تو این مدرسه ثبت‌نام کردم. مدرسه ما به آزمایشگاه خیلی خوب داره که من خیلی دوست دارم تو اونجا کار کنم. ساعات شیمی میریم آزمایشگاه و کلی کیف می‌ده.
- روش تدریس معلم - شناخت معلم نسبت به دانش‌آموزان - تأثیر معلم بر دانش‌آموزان	بعضی از دبیران شیوه تدریسشون خوبه. به نظر من اینجور معلم‌ها خوبند. چون اول سطح علمی دانش‌آموز رو برآورد می‌کنند، سپس با توجه به سطح گیرایی دانش‌آموزان روش تدریسشون رو انتخاب می‌کنند. اینجوری دانش‌آموز هم خوب یاد می‌گیره و هم به درس و مدرسه علاقه‌مند میشه.
- وسایل کمک آموزشی	یه معلم زیست داریم که از ویدئو پروژکشن برای آموزش درس زیست‌شناسی استفاده می‌کنه. واقعاً من که خیلی خوب درسشو یاد می‌گیرم. بچه‌ها سر کلاسش قشنگ گوش میدن و خوب هم متوجه میشن. یه وقت‌هایی هم ماکت اعضای انسان رو میاره سر کلاس و آموزش می‌ده. خیلی عالیه. من که زیست‌شناسی رو خیلی دوست دارم.
- ضعف در مهارت‌های ارتباطی - میل به آموختن مهارت‌های ارتباطی در مدرسه	بعضی موقع‌ها برام پیش اومده که وقتی سؤالی رو از دبیرمون یا مدیرمون و بعضی از کارکنان مدرسه پرسیدم، اونها ناراحت شدنند. بعضی از اونها چیزی نگفتند و بعضی هم گفتند این چه وضع صحبت کردنه. نمی‌دونم! من سعی کردم محترمانه صحبت کنم و از طرفی سؤال هم بد نبوده! اینجور موقع‌ها خیلی ناراحت میشم و انگیزه و علاقم رو از دست میدم. کاش یه کلاس‌هایی برای بالا بردن مهارت‌های ارتباطی برامون می‌گذاشتن.
- نگاه خوشبینانه به ماهیت انسان در دانش‌آموزان مورد پژوهش - تأثیر مؤلفه‌های روانشناختی در دیدگاه دانش‌آموزان به زندگی محیط مدرسه، محل محوریت موضوعات روانشناختی	به نظر من خیلی از رفتارهای نابهنجاری که از دانش‌آموزها سر میزنه قابل اصلاحه و معمولاً ناشی از عدم آگاهیه. لازمه که حداقل برای ما که دبیرستانی هستیم برنامه‌هایی رو بابت آموزش نکات روان‌شناسی در نظر بگیرند. به نظرم آدم با یادگیری این نکات بهتر میتونه از وقتش استفاده کنه و دیدش هم به زندگی بهتر میشه.
- لزوم عینیت بخشی در تدریس	یادمه دوران راهنمایی که بودم، برای درس علوم مبحث میکروسکوپ رو معلم درس می‌داد. نصف جلسه رو اختصاص داد به این مبحث. چیز زیادی یاد نگرفتیم. ولی جلسه بعد که خود میکروسکوپ رو سر کلاس آورد و بچه‌ها یکی یکی از نزدیک کارایی اون رو دیدند، خیلی عالی این مبحث رو یاد گرفتیم. برای درس فیزیک هم هر موقع ما برای یادگیری مبحثی به آزمایشگاه می‌رفتیم، اون مبحث رو بهتر یاد می‌گرفتیم.
- مقاومت در برابر انجام کار	دبیر یکی از درس‌ها برای انجام تکالیف اون درس، به صورت گروهی ما رو دسته -

گروهی	بندی می‌کرد و بهمون تکلیف می‌داد. تو کلاس هم ما بعضی از مباحث درسی رو
تاثیر تداوم فعالیت‌های مثبت در مدرسه	- گروهی کار می‌کردیم. راستش رو بخوای اولش مقاومت می‌کردیم. ولی بعد از اینکه دیدیم این روش تدریس خیلی مؤثره، دیگه از این روش استقبال می‌کردیم. خیلی خوب بود. این کار باعث صمیمیت بیشتر بین بچه‌ها شده بود.
تمایل به دریافت تشویق و جایزه	- تشویق که خیلی عالی‌ه. من سر کلاس هر موقع که پاسخ درستی میدم و دبیرمون یه آفرین میگه، انگار می‌خوام بال در بیارم. الان هم دارم سعی می‌کنم شاگرد اول تا سوم بشم، چون به اینها جایزه میدن. آدم زمانی که تشویق میشه، احساس خوبی بهش دست میده و به همه چیز به دید خوب نگاه می‌کنه.
اهمیت دادن به ورزش در مدرسه	- مدرسه ما با باشگاهی که یه چهارراه اون طرف‌تر مدرسه ماست، قرارداد داره. ساعات ورزش میریم باشگاه و کلی کیف میده. هم میتونیم فوتسال بازی کنیم و هم والیبال. خیلی عالی‌ه. آدم کلی از نظر روحی شاداب میشه.
برگزاری مسابقات دانش آموزی	- وقتی مدرسه ما مسابقه کتابخوانی یا مسابقه‌های ورزشی برگزار می‌کنه، بین بچه‌ها یه شور و حال تازه‌ای جریان پیدا می‌کنه و بچه‌ها اکثراً تو مسابقات شرکت می‌کنند. من تو اون روزها خیلی خوشحالم و تو مسابقات شرکت می‌کنم.
میل به شرکت در مسابقه در دانش آموزان	- بچه‌ها گردش علمی رو خیلی دوست دارند. اکثر بچه‌ها تو گردش‌های علمی شرکت می‌کنند. آدم تو مسافرت خیلی بهش خوش میگذره، خصوصاً آگه با دوستان بری سفر. تو مسافرت آدم چیزهای خیلی زیادی یاد می‌گیره و حسابی بهش خوش میگذره.

کدهای محوری نیز شامل چهار مقوله عمده می‌باشند و عبارتند از؛ الف) ویژگی‌های کارکنان مدرسه. ب) ویژگی‌های محیطی و امکانات مدرسه. ج) برنامه‌های مدرسه. د) ویژگی‌های دانش آموزان.

الف) ویژگی‌های کارکنان مدرسه: دانش آموزان شرکت کننده در این تحقیق دوست دارند در مدرسه‌ای تحصیل کنند که کارکنان مدرسه با انگیزه و با نشاط باشند. کارکنانی که در رودویی با دانش آموزان صادق هستند و رفتار آنها نمودی از یک شخصیت دلسوز، مهربان و علاقمند به تربیت دانش آموزان است. صفات مورد نظر بی‌ارتباط با انگیزش شغلی نیست. انگیزش شغلی به وسیله این پدیده تعیین می‌گردد که آیا شغل به فرد امکان حفظ

ارزش‌های خصوصی و شخصی را می‌دهد یا نه (هال^۱، ۱۹۹۴). البته انگیزش شغلی دیگر کارکنان مدرسه نیز مهم است. منتها این ویژگی برای معلم به خاطر داشتن ارتباط رودررو و چهره به چهره با دانش‌آموزان از اهمیت بالاتری برخوردار است. به اعتقاد پارادو^۲ (۲۰۰۲)، عوامل مربوط به مدرسه و معلم مهم‌ترین تأثیر را بر عملکرد دانش‌آموزان کشورهای در حال توسعه دارد. نتایج تحقیقات او مبنی بر این است که معلمان آموزش دیده بر عملکرد خلاق، پیشرفت تحصیلی و رشد شناختی دانش‌آموزان تأثیری بسزایی داشته‌اند و این تأثیر هم شامل دانش‌آموزان مستعد و هم غیرمستعد بوده است. یافته‌های تحقیق گل‌من و برکویتز^۳ (۱۹۹۲) در یک نظرسنجی از والدین و معلمان نشان دهنده این بود که نگرش پاسخ‌گویی، توانمندی در هدایت کلاس و ارائه نظامی مؤثر، و در نهایت مهارت و توانایی در موضوع درسی از ویژگی‌های مثبت معلمان است. نتایج تحقیقی که والاس^۴ (۱۹۹۴) بر روی دانش‌آموزان بزهکاری که سوء سابقه داشتند انجام داد، نشان داد که رفتار همراه با احساس امید، بزرگواری، احترام و نشاط در اصلاح رفتار این دانش‌آموزان مؤثر است. البته چنین رفتاری به ایجاد یک رابطه مفید و مؤثر بین دانش‌آموزان و کارکنان مدرسه منجر می‌شود و صمیمیت و مهربانی نتیجه آن است. به عنوان نمونه قسمتی از متن مصاحبه با یکی از دانش‌آموزان در ادامه آورده می‌شود.

«پارسال دانش‌آموزی به مدرسه دیگه بودم. نظافتچی اونجا آدم خیلی مهربونی بود. خیلی برام جالب بود. تا حالا نظافتچی به این مهربونی ندیده بودم. با بچه‌ها خیلی صمیمی بود و هرچی هم به بچه‌ها می‌گفت گوش می‌دادند. من اون مدرسه رو خیلی دوست داشتم. بعضی موقع‌ها وقتی ساعت تفریح تو حیاط مدرسه می‌اومدیم، بهمون شکلات می‌داد.»

در متن مصاحبه به خوبی مشهود است که دانش‌آموز مورد نظر رابطه‌ای که حاصل صمیمیت و مهربانی نظافتچی مدرسه است را به کل مدرسه تعمیم داده است. از دیگر ویژگی‌های کارکنان مدرسه که دانش‌آموزان نیز بر آن تأکید دارند، وجود نظم و انضباط

-
1. Hall
  2. Parado
  3. Gellman & Berkowitz
  4. Wallace

در بین کارکنان مدرسه است. رعایت نظم و انضباط در محیط‌های آموزشی یکی از مهم‌ترین اهداف تربیتی است که اولیاء مدارس آن را در اولویت قرار می‌دهند و رفتار و فعالیت آموزشی دانش‌آموزان نیز تا حد زیاد بر اساس این پدیده شکل می‌گیرد (هاوتون^۱ و همکاران، ۱۹۹۰؛ گالووی و راجرز^۲، ۱۹۹۴). دانش‌آموزان دوست دارند که در پیشبرد امور مدرسه شرکت داشته باشند. این مسئله بیشتر زمان برگزاری جشن‌ها و مراسم‌ها در مدارس مشهود است. کارکنان مدرسه به ویژه معلم و مدیر وظیفه مهمی در فراهم نمودن زمینه مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدرسه را دارند.

مطالبی که در این بخش مطرح شد، بیان‌گر اهمیت تأثیر خصوصیات و ویژگی‌های کارکنان مدرسه در خوش‌بینی دانش‌آموزان بود. از همه مهم‌تر خصوصیات شخصیتی معلم است که بر روی دانش‌آموزان تأثیر بسزایی دارد. زیرا معلم به صورت مستقیم و چهره به چهره با دانش‌آموزان ارتباط دارد.

ب) ویژگی‌های محیطی و امکانات مدرسه: وجود شرایط محیطی مطلوب و امکانات بروز در مدرسه در افزایش خوش‌بینی دانش‌آموز بسیار مؤثر است. به عنوان مثال انتظار خوش‌بینی از دانش‌آموزی که در مدرسه‌ای با امکانات بالا و در یک نقطه جغرافیایی بسیار خوب از شهر تحصیل می‌کند بیشتر از دانش‌آموزی است که در یک مدرسه در نقطه‌ای نامطلوب جغرافیایی و فاقد امکانات اولیه تحصیل می‌کند. نتایج تحقیقی که وینینگ^۳ (۲۰۰۶) در مدارس غرب فیلادلفیا در راستای بررسی تأثیر محیط داخلی و طراحی فضای مدرسه بر پیشرفت و نگرش دانش‌آموزان انجام داد، حاکی از این بود که فضای داخلی و محیط مدرسه، علاوه بر ذهن و نگرش دانش‌آموزان، بر فیزیولوژیک آنها نیز اثرگذار است. در این بین کیفیت ساختمان مدارس نیز خیلی مهم است. نتایج پژوهش ایونز و سیپل^۴ (۲۰۱۰) حاکی از این بود که کیفیت ساختمان مدارس در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر

-
1. Houghton
  2. Galloway & Rogers
  3. Vining
  4. Evans & sipple

است. ال-کدی و فانی^۱ (۲۰۰۳) معتقدند زمین بازی مدرسه به دلیل نقش حیاتی و تأثیری که در کلیه مراحل یادگیری دارد، قسمت مهمی از فضای مدرسه محسوب می‌شود. نتایج پژوهش مرتضوی (۱۳۷۶) نشان داد که دانش‌آموزان موفق‌تر و نیز دانش‌آموزانی که نگرش مثبت‌تری نسبت به محیط آموزشی خود دارند، فضای آموزشی را مطلوب‌تر می‌یابند و ارزیابی می‌کنند. تحصیل در مدرسه‌ای با سطح و کیفیت علمی بالا از علایق و آرزوهای دانش‌آموزان است. میزان سطح علمی یک مدرسه معمولاً ناشی از وجود کادر آموزشی توانمند به لحاظ دانش مورد نیاز و بروز می‌باشد. در ادامه قسمتی از متن مصاحبه با یک دانش‌آموز در این مورد ارائه می‌شود.

«پارسال خیلی سعی کردم مدرسه ش.م پذیرش بشم ولی نشد. آخه دانش‌آموزان معدل بالا رو ثبت نام می‌کنند. من معدلم یه کم پایین بود. اون مدرسه سطحش از مدرسه ما بالاتره. میگن چند بار تو منطقه اول شده. دوست داشتم اونجا درس بخونم چون سطح علمیش بالاتره. یکی از دوستانم که اونجا پذیرش شده، از مدرسه‌شون تعریف میکنه و از این بابت خیلی راضی و خوشحاله».

ج) برنامه‌های مدرسه: کیفیت و تنوع برنامه‌های مدرسه در ایجاد انگیزه و خوشبینی دانش‌آموزان تأثیرگذار است. از برنامه‌های مهم و شاید بتوان گفت مهم‌ترین برنامه مدرسه آموزش مطالب دروس تعیین شده به دانش‌آموزان است. میزان شناخت معلم از دانش‌آموزان، روش تدریس معلم، وجود وسایل کمک آموزشی متناسب با دروس ارائه شده و استفاده بهینه معلم از این وسایل، عامل بسیار مهمی در انتقال موفقیت‌آمیز مطالب درسی به دانش‌آموزان می‌باشد. رامرز^۲ (۲۰۰۳) در مطالعه خود بر روی دانش‌آموزان شیلی دریافت که برنامه درسی مدارس و نحوه اجرای آن توسط معلم در کلاس درس، تأثیر بسزایی بر عملکرد دانش‌آموزان دارد. نتایج تحقیق او گویای آن بود که منابع آموزشی و ویژگی‌های معلم تأثیر معناداری بر پیشرفت تحصیلی دارد. هاوی^۳ (۲۰۰۵) در تحقیق خود بر روی

1. EL-Kadi & Fanny

2. Ramirez

3. Howie

دانش آموزان آفریقایی جنوبی، به این نتیجه رسید که عملکرد دانش آموزان در مقاطع مختلف ناشی از زمان صرف شده معلمان در برنامه‌های آموزشی کلاس درس بوده است. تشویق دانش آموزان توسط کارکنان مدرسه خصوصاً معلم نیز بسیار مؤثر است. فرگوسن^۱ و هاوتون (۱۹۹۲) در تحقیقی که بر روی دانش آموزان انجام دادند، دریافتند که تشویق مشروط از سوی معلم یکی از رفتارهای مؤثر معلم در علاقه‌مند کردن دانش آموزان به انجام دادن تمرین‌های آموزشی و درسی است. یکی از راه‌های پیشگیری از بروز مشکلات روانی در نوجوانان و ارتقای ظرفیت روان‌شناختی در آنان، آموزش مهارت‌های زندگی است (ابراهیم‌زاده گرجی، ۱۳۸۹). نوجوانان به طور معمول به رقابت کردن و انجام مسابقه با یکدیگر علاقه‌مند هستند. این کار موجب شادی و نشاط آنها می‌شود. در ادامه قسمتی از متن مصاحبه با یک دانش آموز در این مورد ارائه می‌شود.

«وقتی مدرسه ما مسابقه کتابخوانی یا مسابقه‌های ورزشی برگزار می‌کنه، بین بچه‌ها یه شور و حال تازه‌ای جریان پیدا می‌کنه و بچه‌ها اکثراً در مسابقات شرکت می‌کنند. من در اون روزها خیلی خوشحالم و تو مسابقات شرکت می‌کنم».

در متن مصاحبه‌ای که گذشت، به خوبی می‌توان به اهمیت رقابت سالم برای دانش‌آموزان پی برد. تمایل دانش آموزان به رشد و پیشرفت را می‌توان از خواسته‌هایی که آنها در مصاحبه‌ها مطرح نموده‌اند، متوجه شد. استقبال آنها از اجرای برنامه‌های متنوع در مدرسه، شرکت در مسابقات ورزشی، رقابت‌های علمی، سفرهای علمی-تفریحی و علاقه به افزایش سطح آگاهی در زمینه مهارت‌های ارتباطی از جمله این موارد است. از برنامه‌های درخواستی دانش آموزان، آموزش مسائل روانشناختی در مدرسه است. تأثیر بهره‌برداری از مؤلفه‌های روانشناختی مثل اعتماد به نفس^۲، امید^۳ و تاب‌آوری، در گذر انسان از مشکلات و سختی‌های زندگی که تحقیقات زیادی هم از آن پشتیبانی می‌کند، نیز در افزایش بینش و آگاهی دانش آموزان مؤثر است.

-
1. Ferguson
  2. Self Assurance
  3. Hope

د) ویژگی‌های دانش‌آموزان: این سه مقوله محوری که شرح داده شد از یک فرایند ارتباطی با دانش‌آموزان برخوردارند که شرایط زمینه‌ای این تحقیق نیز به ایجاد آن سرعت می‌بخشد. این فرایند که ناشی از تمایل دانش‌آموزان به رشد و پیشرفت است، منجر به توقع و درخواست دانش‌آموزان از نظام آموزشی می‌شود که در متن مصاحبه‌ها نیز مشهود است (در اینجا منظور مقوله‌های اولیه است). تصور مثبت فرد نسبت به خود، نه تنها بر تحصیل وی تأثیر می‌گذارد، بلکه، عاملی مثبت برای رسیدن به کمال مطلوب در امر تحصیل نیز هست و برعکس (زراعت و غفوریان، ۱۳۸۸). توجه به احترام و عزت نفس دانش‌آموزان و شرکت دادن آنها در انجام فعالیت‌های مدرسه که به نوعی احساس کفایت و توانمندی را در آنها ایجاد و زنده می‌کند، جدای از افزایش خوش‌بینی آنها، در پیشبرد اهداف مدرسه نیز مفید واقع می‌شود و حتی به نوعی در ایجاد پویایی در محیط مدرسه تأثیرگذار می‌باشد. البته رفتار معلم نیز بسیار مهم است. دانش‌آموزان رفتار و مهارت معلم را در حکم یک پدیده وحدت‌یافته و مؤثر مورد توجه قرار می‌دهند (شریل^۱ و همکاران، ۱۹۹۶؛ کراولی^۲، ۱۹۹۳؛ کایل^۳، ۱۹۹۱). در تحقیقی که سلیمی (۱۳۸۲) بر روی ۲۰۰ نفر از دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه چهارم مدرسه در تهران انجام داد، دریافت که رفتار دوستانه معلم، الگو بودن و احترام گذاشتن او به شخصیت دانش‌آموزان، عامل مؤثری در ترغیب آنها به نظم-پذیری است. همچنین تلاش معلم در تفهیم مطالب آموزشی، از سوی دانش‌آموزان به عنوان عاملی مثبت تلقی می‌شود. نگاه خوش‌بینانه به ماهیت انسان در دانش‌آموزان مورد پژوهش، تأثیر معلم بر دانش‌آموز و تأثیر تداوم فعالیت‌های مثبت در مدرسه در افزایش خوش‌بینی دانش‌آموزان تأثیر بسزایی دارند. در ادامه قسمتی از متن مصاحبه با یک دانش‌آموز در این مورد ارائه می‌شود.

«به نظر من خیلی از رفتارهای نابهنجاری که از دانش‌آموزها سر میزنه قابل اصلاحه و معمولاً ناشی از عدم آگاهی‌ه. لازمه که حداقل برای ما که دبیرستانی هستیم برنامه‌هایی رو

-
1. Sherrill
  2. Crowley
  3. Kyle

بابت آموزش نکات روان‌شناسی در نظر بگیرند. به نظر آدم با یادگیری این نکات بهتر میتونه از وقتش استفاده کنه و دیدش هم به زندگی بهتر میشه».

این چهار مقوله از عمده‌ترین عوامل اثرگذاری بود که از داده‌های کیفی استخراج شده از این پژوهش تبیین شد. برای تسریع در فهم بهتر مرحله کدگذاری، کدهای استخراج شده در این پژوهش در جدول شماره ۲ نمایش داده شده است.

جدول ۲. کدهای باز، محوری و گزینشی استخراج شده از داده‌های کیفی

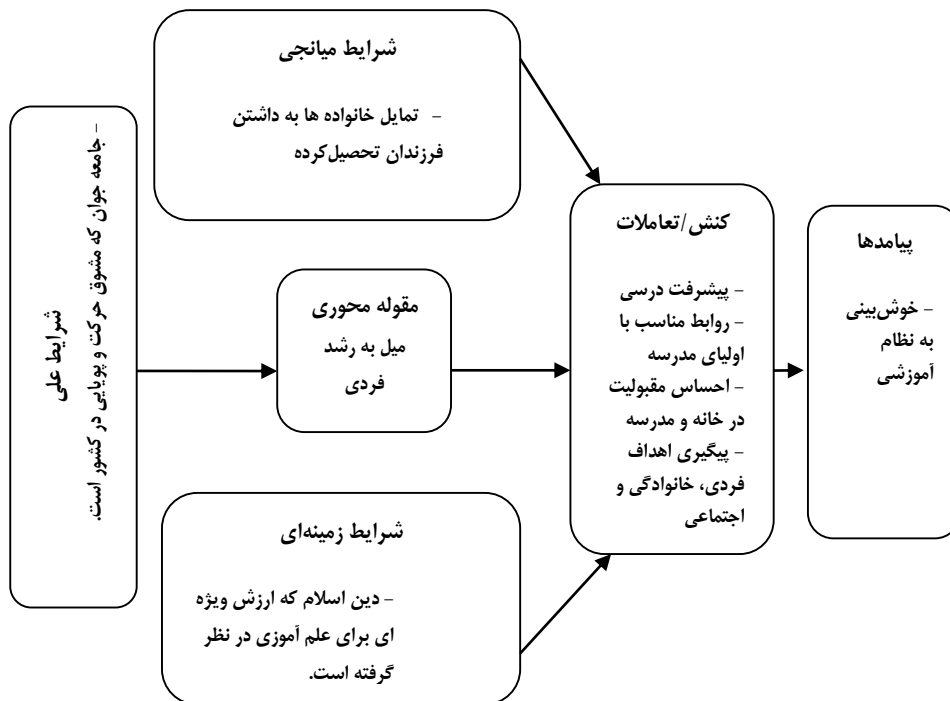
ردیف	کدهای باز	کدهای محوری (انتخابی)	کدگزینشی
۱	انگیزش شغلی		
۲	خوش اخلاقی معلم		
۳	تعمیم یک رابطه خوب به کل مدرسه		
۴	تشویق مشارکت در امور توسط مدیر	ویژگی‌های	
۵	مهربانی	کارکنان	
۶	صمیمیت	مدرسه	
۷	تمایل دانش‌آموزان به داشتن معلم باسواد و آشنا به تکنولوژی		
۸	تمایل دانش‌آموزان به مشاهده هماهنگی رفتار و گفتار اولیاء مدرسه		
۹	نظم		
۱۰	تمایل دانش‌آموزان به موقعیت جغرافیایی مطلوب	ویژگی‌های	زیر
۱۱	تمایل دانش‌آموزان به تحصیل در مدرسه با کیفیت	محیطی و	رشد
۱۲	توجه به سطح علمی مدرسه	امکانات	فردی
۱۳	مسافت تا منزل	مدرسه	
۱۴	امکانات مدرسه		
۱۵	روش تدریس معلم		
۱۶	شناخت معلم نسبت به دانش‌آموزان		
۱۷	وسایل کمک آموزشی	برنامه‌های	
۱۸	ضعف در مهارت‌های ارتباطی	مدرسه	
۱۹	میل به آموختن مهارت‌های ارتباطی در مدرسه		
۲۰	تأثیر مؤلفه‌های روانشناختی در دیدگاه دانش‌آموزان به زندگی		
۲۱	محیط مدرسه، محل محوریت موضوعات روانشناختی		

	لزوم عینیت بخشی در تدریس	۲۲
	مقاومت در برابر انجام کار گروهی	۲۳
	تمایل به دریافت تشویق و جایزه	۲۴
	اهمیت دادن به ورزش در مدرسه	۲۵
	برگزاری مسابقات دانش آموزی	۲۶
	میل به شرکت در مسابقه در دانش آموزان	۲۷
	تمایل به شرکت در سفرهای علمی-تفریحی	۲۸
	میل به مشارکت در امور مدرسه در دانش آموزان	۲۹
	نگاه خوشبینانه به ماهیت انسان در دانش آموزان مورد پژوهش	۳۰
ویژگی‌های	تأثیر معلم بر دانش آموزان	۳۱
دانش	حس مورد احترام بودن دانش آموز	۳۲
آموزان	تأثیر تداوم فعالیت‌های مثبت در مدرسه	۳۳

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به توضیحات داده شده، مقوله هسته‌ای (کد گرینشی یا انتخابی) «میل به رشد فردی» است. این مقوله کلیه مقولات دیگر را تحت پوشش قرار می‌دهد. دانش آموزان شرکت کننده در این تحقیق، میل به رشد فردی را به عنوان عامل عمده در افزایش خوش-بینی تبیین می‌کنند. مدل زمینه‌ای این تبیین در شکل شماره یک ارائه شده است.

شکل ۱. ارتباط مؤلفه‌های مؤثر در خوش‌بینی دانش‌آموزان به نظام آموزشی

همانطور که در شکل هم نمایش داده شده، مدل زمینه‌ای این پژوهش از یک سری شرایط که شامل شرایط علی، شرایط زمینه‌ای و شرایط میانجی می‌باشد، تشکیل شده که منجر به بروز کنش‌ها و تعاملات می‌شود. پیامد این کنش‌ها و تعاملات، خوش‌بینی دانش‌آموزان به نظام آموزشی است. از شرایط علی این مدل، جامعه جوان ماست که مشوق حرکت و پویایی در کشور است. این امر مهم موجب ایجاد انگیزه حرکت و تمایل به رشد و پیشرفت فردی دانش‌آموزان می‌شود. از طرف دیگر جامعه مسلمان ایران با الهام از آموزه‌های دین اسلام که ارزش بسیار زیادی برای اندوختن دانش قائل است، هر حرکتی در جهت کسب علم و معرفت را حمایت می‌کنند. تمایل خانواده‌ها به داشتن فرزندان تحصیل‌کرده نیز از جمله شرایط میانجی است که موجب ایجاد علاقه به تحصیلات در دانش‌آموزان و سوق آنها به سوی کسب علم می‌شود.

قرار گرفتن این شرایط در کنار هم، در راستای هدفی واحد که تبیین‌کننده میل به رشد فردی در دانش‌آموزان است، منجر به بروز یک سری کنش‌ها و تعاملاتی از قبیل پیشرفت درسی، روابط مناسب با اولیاء مدرسه، احساس مقبولیت در خانه و مدرسه، پیگیری اهداف فردی، خانوادگی و اجتماعی می‌شود. این کنش‌ها و تعاملات در نهایت منجر به خوش‌بینی دانش‌آموزان به نظام آموزشی می‌شود.

نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق جعفری باغ‌خیراتی، قهرمانی، کشاورزی و کاوه (۱۳۹۳) که نشان دادند آموزش خوش‌بینی به دانش‌آموزان از طریق عامل‌های کفایت اجتماعی بر جنبه‌های مختلف زندگی آن‌ها می‌تواند مؤثر باشد و روابط بین فردی و اجتماعی آن‌ها را تقویت کند، هم‌راستا است.

یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش حجازی، صالح‌نجفی و غلامعلی‌لواسانی (۱۳۹۴) که نشان دادند خوش‌بینی دانش‌آموزان باعث می‌شود آن‌ها اعتقاداتی پیدا کنند که موجب ایجاد احساس کارآمدی شخصی و ارزیابی مثبت آن‌ها از بافت اجتماعی و در نتیجه انتظار نتایج مثبت شود، هم‌سو است.

یافته‌های این تحقیق با یافته‌های تحقیق دالبرت^۱ (۲۰۰۱) که نشان داد افراد با اعتقادات خوش‌بینانه بالا، داری اعتماد به نفس هستند و همین باعث می‌شود تجارب مثبتی داشته باشند و از تجارب منفی دوری کنند، هم‌راستا است.

یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش بریست، شیتر و کاور (۲۰۰۲) که دریافتند افراد خوش‌بین نسبت به افراد بدبین اجتماعی‌ترند، بیش‌تر ورزش می‌کنند، از مهارت‌های بین فردی مطلوب‌تری برخوردارند، معاشرتی هستند و دید مثبت‌تری به زندگی و بهزیستی روانی بالاتری دارند، هم‌راستا است.

نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق هوی، تارتر و وولفولک‌هوی^۲ (۲۰۰۶) که نشان داد سه خصوصیت تأکید تحصیلی مدرسه، کارآمدی جمعی کادر آموزشی و اعتماد کادر آموزشی بر عملکرد دانش‌آموزان و موفقیت تحصیلی آن‌ها تأثیر مثبتی دارند، هم‌سو است.

1. Dalbert

2. Hoy, Tarter & Woolfolk Hoy

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش کورز^۱ (۲۰۰۶) که مبنی بر این بود که باورهای کارآمدی معلم با موفقیت دانش‌آموزان، انگیزش دانش‌آموزان و احساس کارآمدی دانش‌آموزان ارتباط دارد، همسو است.

یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش وولفولک هوی، هوی و کورز (۲۰۰۸) که نشان داد خوش‌بینی تحصیلی در مدارس، رابطه مستقیمی با موفقیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان در مدرسه دارد، هماهنگ است.

نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق کربای و دیپائولا^۲ (۲۰۱۱) که به این نتیجه رسیدند در مدرسی که در آن کادر آموزشی خوش‌بین هستند، دانش‌آموزان آن علیرغم وضعیت اقتصادی-اجتماعی پایین، می‌توانند به موفقیت دست پیدا کنند، هماهنگ است.

یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش روزن^۳ (۲۰۱۱) که نشان داد دانش‌آموزانی که تجربه خوش‌بینانه‌ای از کلاس درس داشتند، نگاهشان به تکالیف درسی مثبت‌تر و از بدبینی جلوگیری کرده و موجب بهبود سطحی از افسردگی شدند. همچنین آن‌ها از برخورد با هر مشکلی عقب‌نشینی نمی‌کردند و مشکلات را به عنوان حوادث موقتی و زودگذر تلقی می‌کردند، همسو است.

یافته‌های این تحقیق با یافته‌های تحقیق اسپن موران، بنکل، میشل و مور^۴ (۲۰۱۳) که نشان دادند بین خوش‌بینی تحصیلی دانش‌آموزان و پیشرفت تحصیلی آن‌ها رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد، هماهنگ است.

در تبیین یافته‌های به دست آمده گفتنی است که دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش، در یک بستر تربیتی و آموزشی به نام مدرسه که هدف والای آن رشد و پیشرفت دانش‌آموزان است، قرار دارند و از طرفی کنار هم قرار گرفتن یک سری شرایط علی، میانجی و زمینه‌ای که در شکل بالا ذکر شد، به هموار شدن مسیر این هدف و ایجاد انگیزه

---

1. Kurz

2. Kirby & DiPaola

3. Rosen

4. Tschannen-Moran, Bankole, Mitchell & Moore

رشد و پیشرفت در دانش‌آموزان، دامن می‌زند که پیامد آن خوش‌بینی دانش‌آموزان به نظام آموزشی است.

برای تقویت خوش‌بینی دانش‌آموزان در محیط مدرسه، بایستی مدرسه‌ای با کارکنانی خوش‌بین که افرادی با انگیزه و فراهم‌کننده محیطی سرشار از خوش‌بینی برای دانش‌آموزان در مدرسه هستند، داشته باشیم. از این رو پیشنهاد می‌شود مؤلفه‌های خوش‌بینی در قالب بسته‌هایی آموزشی با بهره‌گیری از روانشناسان خبره و توانمند، در دوره‌های ضمن خدمت که برای آموزش کارکنان آموزش و پرورش در نظر گرفته می‌شود، آموزش داده شود. این بسته‌های آموزشی، مؤلفه‌هایی چون: امید، اعتماد به نفس و تاب‌آوری را شامل می‌شود که مورد تأیید پژوهش‌های انجام شده می‌باشند. پیشنهاد دیگر اینکه پژوهش‌هایی نیز پیرامون شناسایی عوامل مؤثر بر خوش‌بینی دانش‌آموزان از دیدگاه کارکنان مدرسه به ویژه معلمان که به صورت رودرو و چهره‌به‌چهره با دانش‌آموزان در ارتباط هستند، انجام شود.

منابع

قرآن کریم.

- ابراهیم‌زاده گرجی، سمیه. (۱۳۸۹). مداخلات شناختی-رفتاری-گروهی بر مدیریت خشم، ابراز وجود و سازگاری در نوجوانان مبتلا به اختلال سلوک. مجله روانشناسی معاصر، مجموعه مقالات سومین کنگره انجمن روانشناسی ایرانی، ص ۲۳-۲.
- جعفری باغ‌خیراتی، علیرضا؛ قهرمانی، لیلا؛ کشاورزی، ساره و کاوه، محمدحسین (۱۳۹۳). تاثیر خوش‌بینی از طریق نمایش فیلم بر کفایت اجتماعی دانش‌آموزان. آموزش بهداشت و ارتقای سلامت. سال دوم. شماره ۱. ۵۷-۶۴.
- حجازی، الهه، صالح‌نجفی، مهسا و غلامعلی‌لوسانی، مسعود (۱۳۹۴). رابطه ادراک از محیط کلاس و خوش‌بینی با تحول مثبت دانش‌آموزان. روان‌شناسی. شماره ۷۴. ص ۱۸۸-۱۹۸.

- دستغیب، سید عبدالحسین. (۱۳۸۷). قلب سلیم، چاپ هفدهم، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- زراعت، زهرا، و غفوریان، علیرضا (۱۳۸۸). اثربخشی آموزش حل مسأله بر خودپنداره تحصیلی دانشجویان. *مجله راهبردهای آموزشی*، دوره ۲، شماره ۱، ص ۲۶-۲۳.
- ساروخانی، باقر و هاشم نژاد، فاطمه. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر ساری، *فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان*، دوره دوم، شماره دوم، ص ۹۴-۸۱.
- سلیگمن، مارتین؛ رایویچ، کارن و گلیهام، جین. (۱۹۹۵). *کودک خوش بین*. ترجمه فروزنده داورپناه (۱۳۹۱)، چاپ سوم، تهران، انتشارات رشد.
- سلیگمن، مارتین. (۲۰۰۶). *خوش بینی آموخته شده: چگونه می توان ذهنیت و زندگی خود را تغییر داد*. ترجمه فروزنده داورپناه و میترا محمدی (۱۳۹۱)، چاپ اول، تهران، انتشارات رشد.
- سلیمی، سید حسین. (۱۳۸۲). مطالعه تاثیر رفتار معلم بر نظم پذیری دانش آموزان در مدرسه. *فصلنامه نوآوری های آموزشی*، دوره ۲، شماره ۶، صفحه ۹۵-۱۰۸.
- عمید، حسن. (۱۳۸۹). *فرهنگ عمید*. ویرایش قربانزاده، فرهاد. جلد دوم، چاپ اول، تهران، نشر اشجع.
- قرشی، سید علی اکبر. (۱۳۷۱). *قاموس قرآن*. تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- کلینی، محمد (۱۳۶۵). *الکافی*. چاپ چهارم، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- متقی هندی، علاءالدین علی. (۱۳۸۹ ه. ق). *کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال*. بیروت، مکتب التراث الاسلامی.
- مجلسی، محمدباقر. (۱۴۰۴ ه. ق). *بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار لائمه الاطهار*. تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- محدث نوری، میرزا حسین. (۱۴۰۸ ه. ق). *مستدرک وسائل الشیعه*. قم، موسسه آل البیت لإحياء التراث.
- محمدپور، احمد. (۱۳۹۲). *روش تحقیق کیفی ضد روش ۱* (منطق و طرح در روش شناسی کیفی). چاپ دوم، تهران، انتشارات جامعه شناسان.

- مرتضوی، شهرناز. (۱۳۷۶). فضای آموزشی از دیدگاه روان‌شناسی محیط، چاپ اول، تهران، انتشارات سازمان نوسازی و تجهیز مدارس کشور.
- مزارعی، فروغ. (۱۳۸۹). خوش‌بینی تحصیلی در مدرسه مثبت‌گرا. مجله سپیده دانایی، سال چهارم، شماره سی و پنجم.
- موسوی لاری، سید مجتبی. (۱۳۶۱). بررسی مشکلات اخلاقی و روانی. قم، دفتر انتشارات اسلامی.

- Alarcon, G. M., Bowling, N. A., & Khazon, S. (2013). Great expectations: A meta-analytic examination of optimism and hope. *Personality and Individual Differences*, 54 (821), 827.
- Baldwin, D. and etal. (2010). Resiliency and optimism: An African American senior Citizen,s perspective. University of Tennessee, Knoxville, TN, USA, *The journal of Black psychology*.
- Brissette, I., Scheier, M.F., & Carver, C.S. (2002). The role of optimism in social network development, coping, and psychological adjustment during a life transition. *Journal of personality and Social psychology*, 82, 102-111 pp.
- Carver, C. S., Scheier, M. F., & Segerstrom, S. C. (2010). Optimism. *Clinical Psychology Review*, 1-11 pp.
- Crowley, E. Paula. (1993). A qualitative analysis of mainstreamed behaviorally disordered aggressive adolescents' perceptions of helpful and unhelpful teacher attitudes and behaviors. *Exceptionality*, Vol. 4(3): 131-135.
- Dalbert, C. (2001). *The justice motive as a personal resource: Dealing with challenges and critical life events*. Plenum Publishing Corporation.
- EL-Kadi, Adel, Fanny. Mona (2003). Architectural designs and thermal performances of school sports – halls.
- Evans, w, junyoo, M, sipple John (2010). School building quality effects are exacerbated by high levels of student mobility. *Journal of frviron mental psychology*, pages 239 –244.
- Ferguson, Elizabeth., & Houghton, Stephen. (1992). The effects of contingent teacher praise, as specified by Canter's Assertive Discipline Programmed, on children's on – task behavior. *Educational studies*, Vol. 18 (1): 83-93.
- Galloway, David, & Rogers, Colin, (1994). Motivational style: A link in the relationship between school effectiveness and children's behavior? *Educational and Child Psychology*, Vol. 11 (2): 16-25.

- Gellman, Estelle, S., & Berkowitz, Mina, (1992). Factors perceived as important in teacher evaluation. *Alberta Journal of Educational Research*, Vol. 38 (2): 219-234.
- Hall, R.(1994). *Sociology of work: “perspectives, analysis and issues”*; Fine Forge Press.
- Ho, M.Y., Cheung, F.M.& Cheung S.F. (2010). The role of meaning in life and optimism in Promoting Well being. *Pers Individ Diff*. 48:658-63 pp.
- Houghton, Stephen; Wheldall, Kevin; Jude, Rod; & Sharp, Anthony. (1990). The effects of limited private reprimands and increased private praise on classroom behavior in four British Secondary school classes. *British Journal of Educational Psychology*, Vol. 60 (3): 255-265.
- Howie, S. J. (2005). Contextual factors on school and classroom level related to pupils Performance in mathematics in South Africa. *Special Issue of Education Research and Evaluation*, 11(2), 123-140.
- Hoy, W. K., Tarter, C. J., & Woolfolk Hoy, A. (2006). Academic optimism of schools: A force for student achievement . *American Educational Research Journal*, 43, 425–446.
- Jafari Baghkheirati, AR. , Ghahremani, L. , Keshavarzi, S. & Kaveh, MH. The effect of optimism training through educational movies on the students’ social competence. *Journal of Health Education and Health Promotion* 2014; 2(1): 57-64.
- Kirby, M.M. & DiPaola, M.F. (2011). Academic optimism and community engagement in urban schools. *Journal of Educational Administration*, 49 (5), 542-562.
- Kurz, N. (2006). The relationship between teachers sense of academic optimism and commitment to the profession. Presented Partial Fulfillment of the Requirements for The Degree of Doctor of Philosophy in Graduate School of the Ohio State University.
- Kyle, Patricia, B. (1991). Developing cooperative interaction in schools for teachers and administrators. *Individual Psychiatric Journal of Adlerian Theory –Research on Patrice*, Vol. 42 (2): 261-265.
- Murberg TA. (2012). The influence of optimistic expectations and negative life vents on somatic symptoms among adolescents: a one-year prospective study. *J Psychol*. 2012; 3(2):123–27.
- Orejudo S, Puyuelo M, Fernandez-Turrado T, Ramos T. (2012). Optimism in adolescence: a crossectional study of the influence of family and peer group variables on junior high school students. *J Personal Individ Differ*. 2012; 52(7):812–17.
- Parado, SH; (2002). Effects of a teacher training works shop or creativity, cognitional school achievement, high ability studies V13 N 1.
- Posadzki P, Stockl A, Musonda P, Tsouroufli M. A mixed-method approach to sense of coherence, health behaviors, self-efficacy and optimism:

- towards the operationalization of positive health attitudes. *Scand J Psychol* 2010;51(3):246-52.
- Ramirez, M. S. (2003). The distribution of mathematics knowledge among children fourth graders on related explanatory factors. Retrieved from <http://200.68.0.6/medios/20030/04742903.pdf>
- Roberts ME, Gibbons FX, Gerrard M, Alert MD. Optimism and adolescent perception of skin cancer risk. *Health Psychol* 2011 Nov;30(6):810-3.
- Rosen, C. L.(2011). CCreating the optimistic classroom: What law schools can learn from attribution style effects? *McGeorge L Rev* 2011; 42: 319.
- Seligman, M., Rayvych, K and Gilliam, J . (1995). *Child optimism*. Translation Foroozandeh Davarpanah (2012), Third Edition, Tehran, publisher of growth.
- Seligman, M.E., Csikszentmihalyi M.& Positive psychology. An introduction. *Am psycho*. 2000;55(1):5-14 pp.
- Seligman, M. (2006). *Learned Optimism: How mentality and his life changed*. Translation Foroozandeh Davarpanah and Mitra Mohammadi (2012), First Edition, Tehran, publisher of growth.
- Sherrill, Joel, T.; O'Leary, Susan G.; Albertson, Kelly J.; & Kendziora, Kimberty, T. (1996). When reprimand consistency may and may not matter. *Behavior – Modification*, Vol. 20 (2): 226 - 236.
- Tschannen-Moran, M., Bankole, R.A., Mitchell, R.M. & Moore J.r, D.M. (2013). Student academic optimism: A confirmatory factor analysis. *Journal of Educational Administration*, 51 (2), 150-175.
- Vining, D. (2006). *The Effect of School Interior Environment on Student's Attitudes toward School: Suggestions for Philadelphia Public Schools*. university of Pennsylvania.
- Wallace, Gary Ray (1994). Discipline that motivates. *Journal of Instructional Psychology*, Vol. 21(4): 371-374.
- Woolfolk Hoy, A., Hoy, W. K., & Kurz, N. (2008) . Teacher s academic optimism: the development and test of a new construct . *Teaching and Teacher Education*, 24, 821-834.